

Ramaderia i comerç exterior al segle XVIII

David Mas i Canalís

RESUM: L'estudi del comerç amb Espanya i França durant el segle XVIII palesa la manca de documentació escrita. Aquest segle presenta la substitució dels privilegis duaners senyorials per uns instruments duaners estatals: *arrest* i *sentència*. Aquest canvi incideix en la relació entre els grans propietaris ramaders i la resta de la població andorrana, que té el contraban com a activitat complementària.

L'exportació de bestiar

Dintre de l'activitat ramadera el comerç exterior jugava un paper de notable importància, sobretot amb relació als èquids. Els beneficis obtinguts en l'exportació d'animals constituïen una notable font d'ingressos, tant per als grans ramaders com per als propietaris de tipus mitjà. El principal producte d'exportació eren les mules, que podien haver estat criades a Andorra o bé importades de França amb la intenció de, posteriorment, procedir a vendre-les a Catalunya.

Els principals centres d'intercanvi als quals els ramaders andorrans portaven a vendre els seus animals eren les fires catalanes, entre les quals destacaven la de Verdú, que tenia lloc, aproximadament el 26 de març i que era la més important; la de Santa Coloma de Queralt, el 28 de maig; la de Salàs, al Pallars, i la de Guissona, per Tots Sants; aquesta darrera estava dedicada al bestiar boví, mentre que a les altres s'hi portava el mulatí.

Malgrat aquesta importància, l'estudi del comerç exterior presenta la dificultat de la manca de dades que permetin quantificar-lo i conèixer-ne el volum de forma concreta, ja que en ésser una activitat privada i haver-hi l'hàbit de fer els tractes de paraula, ha deixat molt poc rastre documental. La principal font documental, d'origen privat, és l'arxiu de la casa Areny-Plandolit d'Ordino, on s'han conservat els llibres de comptabilitat d'un important ramader andorrà, Guillem Areny Torres, però que malauradament només abasten un curt període de temps, que va de final del segle XVII a les primeres dècades del XVIII. En aquests llibres, l'esmentat ramader va anotar-hi de forma detallada el nombre de caps de bestiar de la seva propietat o d'altres particulars que traslladava a Catalunya per vendre'l a les diferents fires, amb la ressenya de les quantitats que n'obtenia. Donem tot seguit diverses mostres d'aquesta activitat comercial extretes dels esmentats llibres de comptes.

L'any 1696 Guillem Areny es va traslladar a la fira de Verdú amb trenta-quatre caps de bestiar mular destinats a la venda. Per tots va obtenir un total de 2.122 lliures, una xifra força elevada per l'època. No tots els animals eren propietat seva: tres eren de Joan Rossell i Pal, de Nicolau Areny i de Joan Pere Armany, ramaders de nivell mitjà de la mateixa parròquia d'Ordino. Aquell any, a la fira de Santa Coloma, va vendre quatre matxos per 240 lliures. A la mateixa fira hi va portar bestiar oví, dos crestons venuts per vuit lliures i cinc sous cada un, i 139 ovelles, venudes a un preu de tres lliures i dos sous per cap; va obtenir en total 437 lliures. Juntament amb els comptes detallà les circumstàncies del viatge, els llocs de pas i les despeses que aquest comportà,

que van ser de tres lliures i tres sous per al desplaçament i d'onze lliures per al pagament de drets de pas a la duana.

El 1700 va portar a Verdú un total de quaranta-cinc caps de mulatí, dels quals vint-i-cinc eren propis i la resta de dos ramaders: tres de Miquel Moles i disset de Miquel Babot; d'aquests darrers, tretze eren d'origen francès. De tots plegats en va poder vendre divuit i va obtenir 1.533 lliures i un sou.¹ Les despeses de desplaçament i pagament de drets de pas a la duana van ascendir a 57 lliures. Per la Quaresma del mateix any va portar a la fira de Santa Coloma onze matxos, i en va vendre sis per 322 lliures i 15 sous. Aquell any els beneficis van ser més reduïts que els anteriors. No queden clares les causes concretes, però és possible que la fi de la guerra que aquells anys enfrontava França i Espanya suposés una reducció de la demanda d'animals. Pel que fa al bestiar oví, va vendre a Guissona quinze crestons per 43 lliures, dos sous i sis diners (2 lliures, 12 sous i 6 diners el cap) i 482 moltons per 1.718 lliures (2 lliures i 13 sous per cap). A més, també, va vendre per compte aliè quinze ovelles i vuit moltons que eren de sis petits propietaris i vint-i-cinc cabres (1 lliura i 9 sous el cap), del propietari de la casa Rossell d'Ordino.²

Amb l'esclat de la guerra de Successió a Catalunya es va incrementar la demanda de bestiar i aquesta situació resultava favorable per al comerç, ja que s'incrementava la demanda. Això ho van aprofitar els ramaders andorrans, que van augmentar el volum de vendes, tant si es tractava de bestiar propi com importat de França. Per poder mantenir aquesta activitat en temps de guerra, igual que passava per practicar la transhumància, els ramaders havien de demanar a les autoritats catalanes i espanyoles autoritzacions especials, o passaports, que els permetessin continuar travessant la frontera amb els animals sense que això suposés la ruptura de la situació d'Andorra com a país neutral.

La reexportació de bestiar francès, tant de forma legal com fraudulenta, esdevenia especialment lucrativa en períodes de bel·ligerància entre França i Espanya, ja que llavors es produïa la total interrupció de les relacions comercials entre les dues nacions en guerra, i Andorra, gràcies als privilegis i passaports de què disposava, esdevenia un punt de lliure pas comercial per a la transacció d'aquesta mena de productes entre les dues vessants del Pirineu.

Pel que fa al bestiar francès, les autoritats catalanes fins i tot van afavorir-ne l'entrada a Catalunya, en autoritzar-ne el pas per la duana sense haver de pagar drets de pas. D'aquesta actitud n'és una mostra el passaport atorgat l'any 1706 per l'arxiduc Carles d'Àustria, en el qual, en resposta a una demanda del síndic general, es dóna l'autorització a

1. Lliures, sous i diners eren les monedes comptables a l'Andorra del segle XVIII. Una lliura es dividia en vint sous i cada sou en dotze diners. És difícil establir equivalències del valor de la lliura a la moneda actual, però algun element comparatiu ens pot aportar alguna orientació. Una casa ja construïda podia valdre entre 100 i 120 lliures, i el salari anual d'un metge era de 100 lliures, amb el qual subsistia una família durant un any. Quan al segle XIX es va passar de la lliura a la pesseta, l'equivalència establerta era d'una lliura igual a 2.666 pessetes.

2. Arxiu de la casa Areny-Plandolit, llibre núm. 49 (Arxiu Històric Nacional).

quatre ramaders andorrans per introduir a Catalunya, per a la venda a la fira de Verdú, cinquanta-quatre caps de bestiar mulatí, comprats a França i criats a Andorra, sense haver de pagar drets. (Es tractava de Martí Bonet, amb divuit mules; Antoni Pal Mitjavi-la, amb quinze; Macià Babot, amb dinou, i Esteve Tomàs, amb setze).³

Seguint amb Guillem Areny, aquest traslladà a la fira de Santa Coloma, per a la venda, un total de cinquanta-una mules, de les quals trenta-dues eren seves, divuit del propietari de casa Teixidor de Sispony i una del de casa Fijat de Llorçs.⁴

L'any següent, el 1710, Guillem Areny, juntament amb Joan Antoni Torres d'Encamp, va obtenir de les autoritats catalanes un passaport pel qual se'ls autoritzava a introduir a Catalunya la quantitat de 145 mules, part de les quals eren franceses. Un passaport similar va ser atorgat a d'altres particulars de les Valls d'Andorra.⁵ De les referides mules, setanta-nou van ser exportades per Guillem Areny, i en va vendre quaranta-set a Santa Coloma. Sis eren del propietari de casa Teixidor de Sispony i una d'un altre particular (Jan de l'Évesque). La resta, trenta-dues, les va vendre a Verdú; vint-i-quatre eren seves i vint de Teixidor.⁶

Hem pogut veure exemples de com els animals portats a les fires catalanes no sempre eren andorrans, sinó que de vegades s'hi afegien mules franceses que havien estat adquirides en poblacions del sud de França, amb la qual cosa hi havia, pel que fa a aquest bestiar, un corrent comercial en sentit nord-sud en el qual els ramaders andorrans actuaven d'intermediaris.

El comerç de bestiar francès no sempre era efectuat per ramaders; de vegades estava en mans de mers comerciants, que s'organitzaven en el que s'anomenava *companyies de negoci*, associacions formades per diversos membres en les quals cada soci aportava una part del capital destinat a l'adquisició de mules o d'altres productes a França, per procedir, després, a vendre-les a Catalunya. A l'arxiu de casa Guillemó d'Andorra la Vella s'ha conservat documentació que ens narra l'actuació d'un d'aquests comerciants. L'any 1790, Francesc Dalleres d'Escaldes va lliurar al seu fill, Francesc Dalleres i Areny, la quantitat de tres-centes lliures "per començar sa carrera de negoci". Aquest les va invertir a formar una societat comercial amb Romà Durant que es dedicava a negocis d'importació i exportació que li van reportar un benefici de mil cinc-centes lliures. Posteriorment va formar una companyia de negoci amb Francesc Dalleres Bons i Antoni Fiter; però amb ells els negocis no van anar tan bé i van perdre grans sumes de diners en la compra de mules a França. Finalment, l'any 1800, els tres socis van ser empresonats a la vila de Montblanc, acusats de contraban, a la vegada que els confiscaren les mules i les mercaderies d'origen francès que hi havien transportat, tot per valor de 1.300 lliures, part de les quals havien quedat a deure a França en el moment de l'adquisició.⁷

3. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 882 (Arxiu Històric Nacional).

4. Arxiu de la casa Areny-Plandolit, llibre núm. 50 (Arxiu Històric Nacional).

5. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1251 (Arxiu Històric Nacional).

6. Arxiu de la Casa Areny-Plandolit, llibre núm. 50 (Arxiu Històric Nacional).

7. Arxiu de la Casa Guillemó, document núm. 31.

Aquest era precisament l'aspecte més conflictiu de les relacions comercials d'Andorra amb els veïns França i Espanya. Tot sovint les mules franceses eren declarades com a andorranes, a fi de defraudar la hisenda espanyola i no haver de pagar la diferència tributària que hi havia entre els productes originaris d'Andorra i els provinents de França. Serà a l'entorn d'aquesta problemàtica que girarà tota la qüestió de la renovació dels privilegis duaners d'Andorra per part espanyola durant el segle XVII, en esdevenir l'administració borbònica molt menys permissiva que la que hi havia hagut fins aleshores.

Les franquícies duaneres amb Espanya

El tràfic d'importacions i exportacions a través de la frontera hispanoandorrana era regulat per una sèrie de privilegis duaners, d'origen medieval, atorgats i successivament renovats pels reis catalans i posteriorment pels monarques espanyols i les autoritats politicoadministratives de Catalunya. En aquests privilegis s'establien les condicions d'importació i exportació de mercaderies per part dels andorrans en règim de franquícia duanera, amb una especial atenció al comerç de bestiar. En cas de guerra entre França i Espanya, hom demanava privilegis de tipus puntual que autoritzaven els andorrans a continuar comerciant entre ambdós països malgrat l'estat de guerra, sense que això impliqués perdre la consideració d'Andorra com a país neutral; un exemple n'és l'atorgat pel duc de Medina Sidonia l'any 1692.⁸

Un dels privilegis més antics era l'atorgat pel rei d'Aragó Joan el 26 de setembre del 1391. En època moderna van ser renovats successivament per l'emperador Carles I, el 1535; pel rei Felip II, el 1588; per Felip III, el 1599, seguits dels seus successors, fins que ja entrat el segle XVIII, ho foren, també, pel pretendent a la corona espanyola, l'arxiduc Carles d'Àustria.⁹

A principi del segle XVIII el comerç andorrà es basava encara en aquests privilegis. S'hi establia el lliure pas de mercaderies pròpies d'Andorra per la duana sense haver de pagar cap mena de drets, tret d'unes petites quantitats que foren fixades per un oïdor de la Reial Audiència de Barcelona a començament de segle. En aquesta sentència s'establia que els productes andorrans, i en concret el bestiar, havien de pagar sis sous per a les mules i tres per als cavalls com a drets al "General", és a dir, a la Generalitat de Catalunya; si el bestiar era d'origen francès, s'havia de pagar, a més d'aquest tribut, un altre que consistia en les mateixes quantitats de drets de guerra o drets al rei, i que era conegut amb el nom de *drets de nova ampra*.¹⁰ Si fem una relació de l'import d'aquest tribut amb el preu de venda que hem vist que tenien els animals (entre noranta i cent lliures), trobarem que resultava força reduït i que aquests sis sous equivaldrien aproximadament a un 0,2 per cent del guany obtingut per la venda de l'animal.

8. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1118 (Arxiu Històric Nacional).

9. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1223 (Arxiu Històric Nacional).

10. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1547 (Arxiu Històric Nacional).

Aquest sistema tributari es va mantenir fins a l'any 1728, quan amb l'aplicació del decret de Nova Planta a Catalunya les autoritats espanyoles van considerar anormal el tracte donat a Andorra i van decidir aplicar als comerciants i tractants de bestiar andorranos els mateixos barems tributaris que s'aplicaven a la resta de Catalunya. Per una ordre donada el 29 de maig del 1728 es manava als duaners de la Seu d'Urgell que cobressin els drets de duana als andorranos en la mateixa quantia amb què s'aplicaven als francesos o als catalans, i que consistia en un deu per cent del valor de tot producte que entrés a Catalunya, amb particular atenció al bestiar.¹¹

Si de nou tenim present el preu mitjà a què eren venudes les mules, l'aplicació d'aquesta ordre suposava passar de pagar sis o dotze sous, a pagar-ne uns dos-cents (10 lliures), és a dir l'anterior tribut quedava multiplicat, aproximadament, per trenta.

Per part de l'administració espanyola, aquesta mesura pretenia ser una forma d'eradicar les defraudacions que es feien a la hisenda espanyola declarant com a andorranos animals comprats a França. A través de la correspondència de l'època es pot observar com, al mateix temps, es tractava també d'una represàlia contra el contraban de tabac efectuat per andorranos i que en aquells moments prenia cada cop més relleu.

Les autoritats andorranes no van trigar a reaccionar. Poc després, el síndic general, Guillem Areny Teixidor, presentava un recurs contra aquesta ordre en què argumentava que Andorra era com una petita part de Catalunya i sol·licitava que el bestiar andorrà satisfés únicament la petita quantitat que es pagava fins llavors, els esmentats sis sous. Proposava que s'apliqués el que ja s'havia fet en temps del duc de Medina Sidonia, quan aquest va ocupar el càrrec de capità general de Catalunya a final del segle XVI, que consistia a presentar a la duana certificats d'origen en els quals es donava fe que els animals eren propis d'Andorra, a fi de distingir-los del bestiar francès.

Davant el recurs presentat pel síndic, l'intendent de Catalunya, Antoni Sartine, l'any 1729, va acordar ajornar l'aplicació del tribut del deu per cent fins a prendre una resolució definitiva; fins que aquesta no fos presa, es passaria a aplicar les dues taxes anteriors, la del "General" i la de "guerra" a tot el bestiar, sense distinció d'origen.¹²

Les negociacions que van seguir van ser llargues i difícils, i fins i tot, el bisbe d'Urgell, Simeó de Guinda i Apeztegui, hi va intervenir intercedint a favor d'Andorra.

Finalment el 21 de juny del 1731 l'intendent de Catalunya, Antonio Sartine, va promulgar la sentència que quedaria com a definitiva i que va rebre el nom de *Sentència de manutenció*. S'hi establia el següent:

- En primer lloc, Andorra quedava lliure de pagar drets d'entrada o sortida per a tota mena de productes, menys els destinats o provinents de França.
- Els productes que eren originaris de França, per entrar a Catalunya haurien de pagar un tribut del deu per cent del seu valor a la duana espanyola.

11. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1547 (Arxiu Històric Nacional).

12. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1547.

- Els síndics havien de lliurar un certificat d'origen a tota persona que volgués entrar a Catalunya mercaderies o bestiar, en què s'indicava el nom del conductor o del tragi-ner, i la qualitat i quantitat del gènere, i es garantia que es tractava de productes propis del país.
- Quan el comerç era en sentit invers, havien de lliurar un certificat en què es donava fe que els productes que es treien de Catalunya eren per al consum interior d'Andorra.
- La presentació dels certificats s'havia de fer als duaners de la Seu d'Urgell.
- Per evitar frau i garantir l'honestedat de l'actuació dels síndics, aquests havien de prestar jurament als sotsdelegat del Corregiment de Puigcerdà, el qual el trametria a l'intendent general.
- Per últim un cop al mes havien de presentar una relació del bestiar a Andorra.¹³

No tenim constància documental que aquestes dues darreres condicions arribessin a portar-se a la pràctica, però sí que ho feren la resta. Transcrivim a continuació un fragment de la sentència, que fa expressa referència al bestiar mular i cavallí, en la qual queda palesa l'opinió de l'intendent Sartine pel que fa a la introducció en forma de contraban d'animals originaris de França:

[...] Otro si, y finalmente, que respecto de ser muy disonante e impropio que una vez reputada la Valle en quanto a la introducción de los productos y géneros procedentes de ella y saca de los que necesita para su uso y conservación por miembros y parte de Cataluña, satisfagan los vecinos y moradores de dicha Valle derecho alguno por el ganado mular y caballino, que nacido, criado y pastado en los territorios de dicha Valle se introdujere dentro el Principado de Cataluña, como, y así mismo, repugnante que dicho ganador mular y caballino que naciere, criare y pastare en los dominios de Francia deje de satisfacer íntegros los derechos debidos a su Majestad, siempre que se introduzca por la Valle a esta provincia. Dijo su Señoría que debía mandar y mandó que por ahora y pendiente este pleito, hasta que otra cosa se provea, se entienda y repute, franco y libre de todos los derechos el dicho ganado mular y caballino, que, nacido, criado y pastado en dicha Valle, se introdujere con certificaciones del citado Síndico o Procurador General en este Principado, y que deba pagar todo el rigor de los derechos el ganado de dichas especies que habiendo nacido y criado en Francia se introduzca en Cataluña, y a fin de cautelar los fraudes que pudieran hacerse contra la Real Hacienda, introduciéndose ganado de dichas especies, recién nacidos o ya criados en la Valle, connaturalizados en ella para entrarlos después en Cataluña francos de derechos a título de ser procedentes de la Valle, será de la obligación del Síndico o Procurador General remitir al Administrador de la Aduana de la Seo de Urgell a fin de cada mes un manifiesto puntual de todo el ganado mular y caballino que entrare de Francia a la Valle [...].¹⁴

13. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1755.

14. Idem.

A partir del moment d'aplicació d'aquesta sentència, a la duana espanyola es va començar a fer una distinció clara entre el bestiar propi del país, que quedava lliure del pagament de drets de pas, i el bestiar francès, que hauria de pagar a la duana com si entrés directament des de França. La distinció es feia mitjançant l'esmentada presentació de certificats d'origen. Dintre de l'administració andorrana es va establir que no disposar del certificat corresponent seria sancionat amb el cot de terra.¹⁵

La sentència va ser considerada gravosa per als andorrans, ja que limitava el comerç de bestiar francès. La conseqüència immediata va ser l'increment del nombre d'animals presents al país, observable en l'evolució del nombre de *metedors* declarats a l'hora de fer els comptatges destinats a fer el pagament de la quèstia.¹⁶ Res no garanteix que tots els animals declarats en propietat pels ramaders andorrans en aquests comptatges fossin nascuts a Andorra. Hi ha dues possibilitats: o a l'hora de pagar la quèstia declaraven conjuntament animals francesos i andorrans, o bé van augmentar la cria de bestiar dintre d'Andorra per compensar les dificultats que a partir de la sentència comportava reexportar animals prèviament adquirits a França.

També cal indicar que aquesta sentència, des del primer moment, va ser utilitzada per l'intendent Sartine com una forma de pressió política contra les autoritats andorranes per tal d'eradicar del país el contraban de tabac. Fins i tot a principi de la dècada de 1730 va arribar a amenaçar de retirar l'exempció de pagament a la duana aplicada al bestiar andorrà si des de dintre d'Andorra no es preniën mesures contra els tabaquers. Això va obligar el Copríncep episcopal a presentar-se a Andorra per dirigir personalment la destrucció de les plantes de tabac, actuació que va acabar amb una revolta popular el 1734 (Mas, 1986: 141-154).

Anys més tard, en el darrer quart de segle, hi va haver un nou intent de les autoritats espanyoles de retirar les franquícies duaneres que tenien les Valls d'Andorra. En aquesta ocasió el motiu era el desig d'impedir l'extracció de moneda d'Espanya que comportava l'important volum del comerç andorrà. El 15 de juliol del 1784 una reial cèdula ordenava als administradors de la duana de la Seu d'Urgell cobrar per tots els productes introduïts pels andorrans els mateixos drets d'entrada que es cobraven als estrangers.¹⁷ El Consell General va presentar un recurs contra aquesta ordre. El principal argument feia referència a la pressió que tant el Consell com els veguers estaven

15. *Cot de la terra* era el nom que rebien les sancions econòmiques imposades pel Consell de la Terra o Consell General per l'incompliment de les seves resolucions.

16. La quèstia era el tribut que rebien els dos consenyors dels andorrans. Era recaptat pels comuns entre totes les cases de cada parròquia, a partir del recompte efectuat cada dos anys de diferents unitats impositives: els *metedors de pa* (totes les persones que havien fet la comunió), els *metedors de peu rodó i de peu forcat* (el bestiar gros) i les *averies* (el bestiar menut). També s'hi comptava el nombre de cavallons de cereal produïts, amb una equivalència de 120 cavallons per metedor, tot i que els cavallons representaven una part insignificant de l'impost (López, Peruga i Tudel, 1988:85). Atesa la poca variabilitat de la població i el poc pes dels cavallons en el tribut, la principal variable en el pagament de la quèstia és precisament el nombre d'animals, ja siguin menuts (*averies*) o grossos (*metedors*), amb la qual cosa en aquests comptatges es disposa d'un font d'informació, sinó precisa, sí orientativa de l'evolució de la cabana ramadera.

17. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1835.

exercint contra els contrabandistes de tabac a dintre mateix de les Valls. En resposta a aquests recurs, el monarca espanyol, Carles IV, en un decret de l'any 1785 autoritzava els andorrans a continuar comerciant amb les mateixes condicions establertes per la sentència de manutenció del 1731, i sempre que la moneda extreta fos plata menuda.¹⁸ El cert és que a tot el llarg del segle es fa palès que a l'interior mateix d'Andorra hi ha un conflicte d'interessos entre els tabaquers, que solen ser pagesos de classe baixa o immigrants, i els grans propietaris ramaders, als quals convenia mantenir bones relacions amb l'Estat espanyol a fi de preservar els privilegis duaners sobre els quals es basava el comerç de bestiar. Un conflicte que en ocasions portarà el Consell General, controlat pels grans propietaris, a emprendre accions contra els contrabandistes des de l'interior del país, sobretot en aquells moments en què calia procedir a la renovació dels esmentats privilegis (Mas, 1986: 141-154).

Els privilegis francesos

Per la part de França, el lliure comerç de productes es basava, també, en privilegis. En aquest cas van ser, originàriament, atorgats pels comtes de Foix, després els reis de Navarra i més tard pels monarques francesos. En aquests privilegis es declarava als andorrans lliures del pagament de drets d'entrada o sortida a la duana, drets de pontatge o del pagament de la lleuda al pas per les poblacions franceses. Que per part de França es donés aquest tracte de favor a Andorra era degut al fet que la consideració que els andorrans, en pagar la quèstia al consenyor francès, actuaven com a súbdits seus, i com que aquest tribut era considerat suficient, mentre el paguessin, no els calia haver de contribuir amb cap altra mena d'impost.

A l'inici del segle XVIII encara era vigent la renovació d'aquests privilegis feta pel rei Lluís XIV l'any 1644, i ratificada el 1705.¹⁹ El seu successor, Lluís XV, els va renovar en unes "lletres patents", el 1725.²⁰

La situació, però, va canviar l'any 1767, quan França va procedir a fixar una sèrie de limitacions al lliure comerç per part d'Andorra. La causa d'aquest canvi d'actitud van ser les importacions de cereals: els anys 1763 i 1764, Andorra va patir una gran manca de blat i va haver de recórrer a comprar-ne a la població francesa de Tarascó, on van voler cobrar drets de duana. A partir d'aquí es va iniciar un litigi que va ser necessari portar davant la Cort francesa, a París.

El resultat d'aquest litigi va ser el document conegut com a *Arrest del Consell del Rei*, fet a París el 1767, en el qual s'establia fins a quines quantitats anuals els andorrans podien extreure determinats productes de França sense haver de pagar drets de

18. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1855.

19. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1588.

20. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1428.

duana. Donem a continuació la relació de les limitacions que afecten la ramaderia, que són les que aquí ens interessen:

- 40 mules o animals del treball
- 30 mules joves
- 30 parells de bous per al treball del camp
- 200 porcs
- 1.200 caps de bestiar de llana
- 20 eugues
- 40 vaques

A més, aquest comerç havia de seguir les condicions següents:

- Els productes havien d'estar destinats al consum i ús a l'interior d'Andorra.
- En el moment d'extraure'ls de França s'havien de declarar al despatx de la duana.
- Calia presentar un certificat del síndic en què s'indiquessin les quantitats de gra, bestiar i altres mercaderies que eren necessàries al país.
- S'havia de presentar un altre certificat en què es garantís l'arribada dels productes a la seva destinació, és a dir, Andorra.
- Tots els productes que sobrepassessin les limitacions establertes havien de pagar tots els drets de duana.
- En cas d'infracció, la sanció consistia a pagar quatre vegades els drets corresponents.

Cal suposar que les limitacions posades per aquest arrest devien afectar en bona mesura el comerç de bestiar francès cap a Catalunya a través d'Andorra, ja que fins aleshores els marxants de bestiar andorrans havien pogut introduir al país animals francesos a voluntat, sense cap mena de límit, mentre que a partir d'aquest moment el nombre de mules que s'autoritzava a entrar-hi quedava reduït a un total de setanta caps, entre animals adults i joves. Una conseqüència immediata d'aquesta limitació es pot observar en la reducció del nombre de *metedors* declarats en les relacions del pagament de la quèstia pels ramaders andorrans els anys que van seguir a la seva aplicació. Això confirmaria la hipòtesi que part del bestiar declarat a l'hora de comptar els *metedors* per al pagament de la quèstia era d'origen francès.

Deu anys més tard, el 1777, el rei de França, Lluís XVI, va renovar els privilegis d'Andorra, tot mantenint les limitacions establertes en l'arrest de 1767.²¹

Quan a final de segle a França va esclatar la Revolució, en els primers moments no va afectar Andorra, i trobem que el 24 de setembre del 1792 una sentència donada pel Consell del departament de l'Ariège acceptava com a bones i vigents les condicions comercials fixades per l'arrest del 1767.²²

21. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1421.

22. Arxiu de les Sis Claus, document núm. 1914.

Va ser l'any següent, el 1793, quan es va produir la ruptura de relacions polítiques i comercials entre França i Andorra. Les autoritats franceses revolucionàries van considerar el vincle de vassallatge que hi havia entre Andorra i el rei de França com una reminiscència feudal, i per tant, es van negar a cobrar la quèstia, a la vegada que eren retirats els privilegis de franquícia duanera de què gaudia Andorra.

Les conseqüències van ser força negatives: pràctica desaparició de les importacions de bestiar francès, tant menut com gros; dificultats a l'hora de comprar mules franceses per comerciar amb Espanya; un notable augment del preu de venda de la carn; reducció del preu de venda dels cortons comunals, sobretot a les parròquies altes, ja que no es podia conllugar bestiar francès, i reducció del nombre de *metedors* i *averies* a totes les parròquies.

Això va deixar l'economia andorrana en una situació particularment greu i els prohoms andorrans, tant des del Consell General com a títol privat, van iniciar de manera immediata negociacions per obtenir el restabliment dels privilegis i del consenyoriu francès. Al capdavant de les negociacions hi havia un dels principals propietaris d'Andorra, Guillem Areny i Solà, representat pel seu administrador, Mn. Joan Puig.²³ A la fi, atenent la demanda de les autoritats andorranes, l'emperador Napoleó I, per un decret del 27 de març del 1806, va acceptar de nou el pagament de la quèstia com a Copríncep d'Andorra, a la vegada que es restablien les relacions comercials en la forma que tenien abans de la Revolució, és a dir en les condicions fixades per l'arrest del 1767 (Morell, 1976).

Bibliografia

MAS i CANALÍS, D. «La repressió del cultiu i contraban del tabac al segle XVIII». A: *Butlletí*, núm. 1, 1986, pàg. 141-153. Andorra. Comitè Andorrà de Ciències Històriques.

MORELL i MORA, A. «Andorra a la segona meitat del segle XVIII» A: *Quaderns d'Estudis Andorrans*, núm. 1, 1976, pàg. 39-64. Andorra. Cercle de les arts i les Lletres de les Valls d'Andorra.

23. Arxiu de la casa Areny-Plandolit / Série de correspondència de Mossèn Joan Puig / Arxiu Històric Nacional.